

Билјана ВАНКОВСКА

Vo vreme na
op{ta izmama,
ka`uvaweto na
vistinata stanuva
revolucioneren ~in

Xorx ORVEL

ВО ПОТРАГА ПО ДЕЖУРНИ ВИНОВНИЦИ И СПАСИТЕЛИ

Во празникувањето може да ни се позавиди, како за вештината на спојување и измислување поводи, така и за неверојатната способност на нашиот човек да се развесели, дури и кога му се плаче. Велат тоа било остаток од комунистичките времиња или, пак, нешто блиско на словенскиот дух, наклонет болката и меланхолијата да ги изрази низ музика и игра. Сепак, овој јануарски циркус повеќе личи на стариот Рим. Ако нема слобода и леб, дајте му на плебисот игри и музика; тој брзо заборава, се опива и се весели, а социјалната тензија попушта. Така и нашиот македонски плебис, во стилот на Скарлет О'Хара, цел месец си велеше: на маките ќе мислиме од утре!

Владата - инаку докажана проевропска, нели? - со "родителска нежност" го гледаше својот народец како го троши последниот денар во тврдоглавото опстојување на традицијата, која бара без цицијашење да се покажеме како домаќини, па таман потоа "достоинствено" гладувале со недели. Власта беше толку внимателна, што дури не сакаше празничната идила да ја расипе со спомнување на некаква катаклизма и погибија на стотици илјадници луѓе во Азија. Додека обичните смртници и поданици славеа, власта вредно работеше трагајќи по нов економски месија, кој ќе нè избави од колапсот. Како да не се радувате кога на празничната трпеза слушате вест дека економски чудотворец ќе направи секој ден да ни биде Велигден (т.е. Божик или Бајрам)? **ПРОСТО ЧОВЕК ДА НЕ ВЕРУВА ДЕКА ВАКОВ ПРЕСВРТ (БАРЕМ МЕДИУМСКИ) НИ ПРИРЕДУВА ОНАА ИСТА СТАРА/НОВА ВЛАДА! НО, КАКО ПО СЕКОЈА ПИЈАНКА, ТАКА И ВО НАШАТА ЈАНУАРСКА, ОТРЕЗНУВАЊЕТО НОСИ МАЧНИНА И ГЛОВОБОЛКА.**

По почетниот ентузијазам, падот на комунизмот беше проследен со големи разочорувања. Дел од нив се однесуваа на демо-

кратијата која се сведе на имитација на западните институции и на формална (и само политичка) демократија. Другиот бран разочорувања се јави при првите сигнали дека претминот кон пазарната економија претпоставува огромна социјална цена. Многу од старите идеали и уживаните привилегии, во смисла на социјална правда и сигурност, мораа да бидат жртвувани, не само во име на либерализмот, туку и заради практичната примена на изреката за протегање на нозете колку што ни е чергичето. Така, **КОГА НАШАВА ВЛАДА ЗБОРУВА ЗА СЕРИОЗНИ РЕФОРМИ ЧИЈАШТО ЦЕНА ЌЕ МОРАМЕ ДА БИДЕМЕ ПОДГОТВЕНИ ДА ЈА ПЛАТИМЕ** (затоа што наградата ќе дојде во форма на ефикасен политички и економски систем и членство во ЕУ), таа не кажува ништо ново - само тоа го кажува многу задоцнето. Всушност, **ТАА НИ КАЖУВА ПОЛУВИСТИНИ ЗАТОА ШТО ВО ИЗМИНАТАТА ДЕЦЕНИЈА ИПОЛ ИМАВМЕ ФИГИРАНИ РЕФОРМИ** (со цел подеднакво да им се замачкаат очите и на граѓаните и на оние еднадвор, кои будно нè следат). Она што навистина се случуваше беше грабеж на веќе создаденото национално богатство, борбата за власт беше само начин да се редистрибуира сè она што

беше вредно. **МОТИВАЦИЈАТА БЕШЕ СЛАСТА НА ВЛАСТА, АМА УШТЕ ПОВЕЌЕ ОНАА НА ПАРИТЕ. КОРУПЦИЈАТА ВО ВЛАСТА ИЗГЛЕДА БЕШЕ ЕДИНСТВЕНАТА КОНСТАНТА ВО "ДЕМОКРАТСКОТО" ВЛАДЕЕЊЕ КОЕ МАКЕДОНСКИОТ ГРАЃАНИН ГО ИСКУСИ ПО 1991 ГОДИНА.**

Заведени од митот за либералната демократија, која наводно по дефиниција значи и благосостојба и социјална правда, останавме несвесни за некои докажани вистини. Постои огромна литература, која зборува за не така праволинискиот однос меѓу демократијата и економскиот раст, и за демократијата и социјалната правда. Низ долгата историја, демократијата покажала дека умее многу подобро да создава услови за економски раст за разлика од другите политички режими. Но, според врвните теоретичари и критичари на демократијата, таа се покажала значително помалку успешна во редуцијата на сиромаштијата. Објективно, **ГЛАВНИОТ УСПЕХ НА ДЕМОКРАТИЈАТА Е ВО ЕЛИМИНАЦИЈАТА НА АПСОЛУТНАТА СИРОМАШТИЈА Т.Е. НА НАЈ-ЕКСТРЕМНИТЕ ОБЛИЦИ НА СОЦИЈАЛНА НЕЕДНАКВОСТ, НЕПРАВДА И ХУМАНА ДЕПРИВАЦИЈА. ОСОБЕНО Т.Н. МЛАДИ ДЕМОКРАТИИ ТЕШКО СЕ СПРАВУВААТ СО НЕИЗБЕЖНАТА ТЕНЗИЈА МЕЃУ ЕФИКАСНОСТА И РЕСПОНСИВНОСТА.** Едноставно кажано, тоа е маѓепсаниот круг на потребата од создавање национално богатство (според принципите на капиталистичката економија) и степенот на респонсивност (чувствителност) кон социјалните барања на групите кои не се дел на елитите. Ефикасното управување е од суштинско значење за издигнувањето над партикуларните интереси и постигнувањето стратешки развојни императиви. Тоа е поврзано со ка-

пацитетот на државата да го спроведе принципот на владеење на правото и да ја сузбие корупцијата. **РЕСПОНСИВНОТО УПРАВУВАЊЕ, ПАК, ПРЕТПОСТАВУВА РЕАЛНА ОДГОВОРНОСТ НА ВЛАСТА КОН ЕДЕН ШИРОК СПЕКТАР НА ОПШТЕСТВЕНИ ГРУПИ, КОИ СЕ НАДВОР ОД ВЛАДЕЈАЧКАТА ЕЛИТА.** Ова претпоставува институционален дизајн и политичка култура, која ќе овозможи политичко учество на сиромашните, преку зголемување на нивниот капацитет да ги артикулираат и да ги промовираат своите потреби и интереси. Тоа бара воведување мерки против нивната ексклузија, пасивизирање, изолација и пауперизација. Во наш жаргон преведено, тоа би значело дека власта мора да одговори на сите прашања поставени од граѓаните, и од оние неуките, сиромашните итн. Опасноста секако е што мултипликацијата на барањата може да ја загрози солидната економска политика. **КОМПАРАТИВНИТЕ ИСТРАЖУВАЊА УКАЖУВААТ НА УШТЕ ЕДЕН ПАРАДОКС: БАРАЊАТА НА ММФ И НА СВЕТСКАТА БАНКА, КОИ ИНСИСТИРААТ НА ЕФИКАСНОСТА ЗА СМЕТКА НА СОЦИЈАЛНАТА РЕСПОНСИВНОСТ, КРЕИРААТ Т.Н. ДЕМОКРАТИИ БЕЗ ИЗБОР (CHOICELESS DEMOCRACIES).** Таму спектарот неполитички опции (policy options) е сведен на минимум, а власта подложна на политички дестабилизациии.

Децентрализацијата е добар начин за создавање поодговорна и почувствителна власт на социо-економскиот и на културните раз-

лики на локално ниво. **ВО ТЕОРИЈАТА, ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНАТА УПРАВА ИМ ОВОЗМОЖУВА НА ЛОКАЛНИТЕ ЗАЕДНИЦИ ПОДИРЕКТЕН ПРИСТАП ДО ЈАВНИТЕ СЕРВИСИ, А ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНАТА ПОЛИТИКА ЈА ЈАКНЕ ВРСКАТА МЕЃУ ГЛАСАЧИТЕ И НИВНИТЕ ПОЛИТИЧКИ ПРЕТСТАВНИЦИ.** Но, ако не е проследена со други мерки, таа може да доведе и до спротивни ефекти: далеку од скрупулозната контрола на централната власт, локалните политички, економски, етнички или патријархални тираниии можат да бидат многу екстремни. Во многу случаи, сиромашните имаат исто толку мало влијание во своите локални заедници како и на национално ниво. **ЕФИКАСНОСТА И РЕСПОНСИВНОСТА НА ЦЕНТРАЛНИТЕ ВЛАСТИ ЈА ИСКУСИВМЕ, А СЕГА ЧОВЕК СЕ ПРАШУВА ОД КАДЕ ЌЕ СЕ СОЗДАДЕ ТАА ТОЛКУ ПОТРЕБНА, ОДГОВОРНА, КОМПЕТЕНТНА И РЕСПОНСИВНА ЛОКАЛНА ЕЛИТА?** Децентрализацијата уште не е ниту почната, а веќе никој не се сомнева дека таа ќе нема никаква врска со потребите на граѓаните (а камоли на најсиромашните), туку со голиот интерес за приграбување на локалниот капитал.

Како докажано трпеливи граѓани, имајќи ги предвид овие факти, би можеле да покажеме разбирање за нашите елити, доколку беа чесни и неискорумпирани. **НАЈНОВИОТ ИЗВЕШТАЈ НА ХЕЛСИНШКИОТ КОМИТЕТ, КОЈ УКАЖУВА ДЕКА СМЕ ЧЕКОР ДО ТИРАНИЈАТА, А ДЕКА НИВОТО НА СОЦИ-**

ЈАЛНАТА НЕПРАВДА И НЕПОЧИТУВАЊЕТО НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА СЕ ТАКВИ ШТО МОЖАТ ДА ИМААТ СЕРИОЗНИ БЕЗБЕДНОСНИ РЕПЕРКУСИИ, БИ БИЛЕ ДОЧЕКАНИ СО УЖАС ВО МНОГУ ЗЕМЈИ. На површина испливува ненашминканото и грдо лице на нашата либерална демократија предводена од наводните социјалдемократи. Но, има некаква логика во тоа што власта го прави во политичката и во социо-економската сфера! Не така одамна, граѓаните се третираа како малоумни или барем малолетни, па им се кажа дека нивните политички прашања не заслужуваат одговор. Наместо тоа, им се препорача да си гледаат шпански ТВ-сериии и да слават празници. Сега, пак, во социо-економската сфера, на работниците им се кажа уште поексплицитно дека биле третирани како мечки во планина, па сега аздисуваат околу правата од работниот однос. **ЖЕНИТЕ, ПАК, КАКОВ БЕЗОБРАЗЛУК - САЖАЛЕ ЕМ ДА РАБОТАТ, ЕМ ДЕЦА ДА ОДГЛЕДУВААТ, И ТОА МОРАЛЕ ДА ГО ПЛАЌААТ ДРЖАВАТА И РАБОТОДАВЦИТЕ!** Логично, ако во политичката сфера некој се залага за демократија без народ (т.е. преферира поданици наместо активни граѓани), така и во економијата не се потребни работници кои ги уживаат правата од работниот однос, туку се наемничари среќни ако работат макар и без надоместок. Со 400.000 невработени работодавците можат да си дозволат и сафари-лов.

Еурека! **НАШАТА ВЛАДА КОНЕЧНО ГИ ОТКРИ ВИНОВНИЦИТЕ ЗА ЕКОНОМСКИОТ НЕУСПЕХ: РАЗМАЗЕНИТЕ РАБОТНИЦИ И ЖЕНИТЕ/МАЈКИ, КОИ ТОЛКУ ЈА ЧИНАТ ЕКОНОМИЈАТА!** Пронајдени се (т.е. скапо платени) и странски економски експерти, кои ем ќе нè подучат како се работи, ем ќе служат како алиби за тешката социјална цена на реформите. Имајќи во вид дека нашите спасители доаѓаат од земји во кои и економијата и политиката се сфаќаат и се практикуваат сосема поинаку, нема да мине многу време пред да сфатат со кого се нафатиле да садат тикви. И какви тикви ќе никнат... За странските експерти не треба да се грижиме; тоа се умни луѓе кои ќе знаат што треба да сторат за да не си го загубат угледот. **ОНА ШТО ПОВЕЌЕ БОЛИ Е ШТО ОВОЈ НАРОД БЕЗБРОЈ ПАТИ ДОСЕГА ПОКАЖА ДЕКА НАЛИКУВА НА КАРАКТЕРИТЕ ОД КЛАСИЧНИОТ ВИЦ ЗА РАБОТНИЦИТЕ НА КОИ ИМ Е НАРЕДЕНО ДА СЕ САМООБЕСАТ, А КОИ ИМААТ САМО ПРАШАЊЕ ДАЛИ ЈАЖЕТО ЌЕ ИМ ГО ДАДАТ РАБОТОДАВЦИТЕ ИЛИ САМИТЕ ТРЕБА ДА СИ ГО НАБАВАТ.** Затоа, оптимизмот на Хелсиншкиот комитет за социјални немири е неоснован. Изборите се ближат - уште еден бран на пикантерии, афери, јавни баханалиии и бордели, кои ќе направат да заборавиме за страотно ниските цензусии за избор на нашите градски татковци (т.е. демократија без нас) и за безмилосната рестрикција на работничките (и женските) права. **ЦЕНТРАЛНИТЕ ЕЛИТИ ВЕЌЕ ГИ СЕЛЕКТИРААТ СВОИТЕ КЛОНОВИ ВО ЛИКОТ НА ЛОКАЛНИТЕ БОСОВИ. МОЖЕБИ ИДЕЈАТА ЗА НАБАВУВАЊЕ ЈАЖЕ ДУРИ И НА СОПСТВЕНА СМЕТКА И НЕ Е ТАКА ЛОША...**

